

Presentatie Geklede- en Ceremoniële tenue der Koninklijke Landmacht 1925-1940.

Het gereedkomen in het Koninklijk Nederlands Leger en Wapenmuseum 'Generaal Hoefer' van de nieuwe opstelling, waarin een omvangrijk deel van de 'donkere uniformering' van de Koninklijke Landmacht uit de jaren 1925-1940 gepresenteerd wordt, was wederom een belangrijke stap vooruit in de richting van de algehele herinrichting van het z.g. 'voorgebouw'.

De grote U-vormige vitrine biedt o.a. plaats aan een 7-tal compleet uitgeruste figuurpoppen, een 14-tal tunieken of anderszins op bustes en diverse uitrustings -en kledingstukken, die tot de completering van deze tenues behoren. Een deel der overkleding, die gedragen werd bij 'het ceremonieel of gekleed' t.w. de grijze, lichtblauwe en donkergroene overjas en een zwarte mantel werd op een originele wijze 'gebracht', doodsimpel hangend aan een kapstok, van een model, dat ook vóór 1940 veelvuldig gebruikt werd bij drukbezochte recepties of partijen. Het 'pièce de milieu' van deze opstelling is een gebeurtenis uit het dagelijkse leven, t.w. een receptie ten gelegenheid van het huwelijk van een jeugdig artillerieluitenant, die gekleed is in de ceremoniële tenue van zijn wapen met sjerp, giberne en de kepi met de pluim van zwarte afhangende hanenveren.

E.a. speelt zich af, om precies te zijn, in het jaar 1937 omdat de bruid een japon draagt, die in dat jaar vervaardigd en gedragen is bij een huwelijk van een officier. Het kostuummuseum te 's Gravenhage was zo welwillend dit bruidstoilet als een langdurig bruikleen af te staan. Het was een suggestie van de directeur van het Legermuseum een dergelijk feestelijk getint familiegebeuren met jeugdige en bejaarde bruilofsgasten te benutten als een leidraad voor deze kledingpresentatie. Uit zijn privébezit werd een fraai tweezitsbankje beschikbaar gesteld, waarvan dankbaar gebruikgemaakt kon worden, om een tweetal gepensioneerde figuren te presenteren.

De Luitenant-Generaal b.d. draagt de ceremoniële tenue als vastgesteld voor zijn categorie, t.w. de lange jas voorzien van epauletten met bouillons van gouddraad, de generaalssjerp en een steek met een pluim van afhangende witte haneveren. Een bijzonderheid is de grenadierssabel van een oud model met twee ringen aan de schede. Onder het motto: 'Eens grenadier altijd grenadier' is het ook deze opperofficier, die eens bij het Regiment Grenadiers gediend heeft, toegestaan het sabeltype van dit regiment tot in lengte van jaren te blijven dragen. Een ongeschreven voorrecht, dat tot op heden nog van kracht is.

De tweede figuur op de bank is ook een gepensioneerde officier, n.l. een luitenantkolonel van het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger, eveneens gekleed in de ceremoniële tenue, echter zonder de koordsjerp en het snoer van de vangsnoer uitgevoerd in zilverdraad.

Het gepensioneerde zijn werd met deze twee tenuewijzigingen aangeduid. Naast het model opgemaakte kruis van Ridder in de Militaire Willemsorde der 4e Klasse draagt de bejaarde officier de Eresabel, die hem indertijd door Koningin Wilhelmina voor 'betoonde dapperheid' is uitgereikt. Ter rechterzijde in de opstelling bevindt zich op een buste de ceremoniële tenue van een kapitein der artillerie, die gedetacheerd was bij het Korps Politietroepen. Daar dit militaire politie-onderdeel niet over een eigen geklede of ceremoniële tenue beschikte, droegen de officieren en sommige onder-officieren de donkere tenue van hun eigen wapen,

echter voorzien van de, voor hun categorie voorgeschreven nestels. In de periode 1939-1940 waren er bij dit korps 25 officieren gedetacheerd van het Wapen der Infanterie en één van het Wapen der Artillerie. Een zeldzaam tenue dus in deze opstelling.

In het linkergedeelte van de vitrine staat een werkelijk uniek stuk, t.w. de geklede tenue van een sergeant- majoor- instructeur der Genietroepen uit de dertiger jaren. De lissen van goudgalon ter weerszijden van de staande kraag en de epauletten met de geborduurde rode zijden Genie-helmen werden voor het laatst beschreven in het 'Boekwerk Uniformen' van 1934. Na 1945 is dit typisch onderofficiersdistinctief der Genie dat reeds in 1823 bestond helaas niet meer ingevoerd.

De ceremoniële tenue van de officier der Genie draagt op de beide kraagzijden de bekende in goud geborduurde helmen en de kepi bij dit tenue is, evenals bij het wapen der artillerie, voorzien van zwarte afhangende haneveren. Practisch overal in Europa is er in de kleding tussen deze beide wapens altijd veel overeenkomst geweest in kleur en tint.

Een bij velen vrij onbekend kledingstuk vraagt de aandacht van de bezoeker: de pels met zwart bont afgezet. Deze pels, een charmant stuk overkleding, dat practisch door alle officieren van de Koninklijke Landmacht gedragen mocht worden, werd vervaardigd in de kleuren donkergroen voor de Ordonnance-Officieren van H.M. de Koningin en Jagerofficieren en in de tint zwart voor officieren van de overige wapens, korpsen of dienstvakken.

Wanneer een pels correct was vervaardigd, dan was het exemplaar van de cavalerie bezet met het treswerk op de borstzijde, qua vorm als op de attilla, bij de overige ontbrak echter de extra lus tussen de sluiting en het klaverblad aan het einde der borststressen. Men maakte hiermede een duidelijk onderscheid tussen cavalerie en overigen. Daar er bij mijn weten nimmer officiële beschrijvingen van dit kledingstuk zijn geweest, zal men begrijpen, dat deze uniform-nuance door vele coupeurs over het hoofd werd gezien.

Over de pels kon ook de giberne worden gedragen. De attilla met het scharlakenrode treswerk van een officier van het 3e halfregiment Huzaren uit het begin der dertiger jaren is nog gecompleteerd met de giberne en koordsjerp oud model (O.M.) De giberne N.M. (nieuw model) ligt vóór deze cavalerie-opstelling.

De overvloedig van gouden galons, soustaches, treswerk en knopen voorziene dolman van een officier van het Korps Rijdende Artillerie blijft de bezoeker steeds boeien als een staaltje van Nederlandse coupeurs- en passementwerkerskunst uit de jaren van vóór 1940. De dolman-geklede-tenue van een fourier der 1e klasse van het zelfde korps, die op elke zijde van de kraag de platte gladde knoop van geel metaal heet, duidde de drager ervan aan als iemand, die in het bezit was van het distinctief 'radicaal voor hoogere rang'. Zo heette dat voor 1940 en de drager ervan, hoe geschikt ook bevonden om bevorderd te worden, kon er jaren mee rondlopen.

Even terug naar de bruilofsgasten. Een referendaris van het Ministerie van Defensie, een kapitein van het Korps Pontonniers en Torpedisten - met de watersnoodmedaille -, een le luitenant van het dienstvak der Militaire Administratie, beiden in de ceremoniële tenue, behoren eveneens tot de genodigden.

In de rechterzijde van de vitrine zijn de Regimenten Grenadiers en Jagers ruimschoots vertegenwoordigd door een ceremoniële tenue van een Kolonel der Grenadier in de functie van adjudant in buitengewone dienst van H.M. de Koningin (te zien aan de gouden nestel met bijbehorende gevlochten epauletten). Verder de ceremoniële tenue van een luitenant-kolonel der Jagers en een geklede tenue van een officier der Grenadiers, met fouragères.

Deze tenue-combinatie was een voorrecht, alléén voor de officieren en adjudanten-onderofficier der Grenadiers en Jagers. Wel mochten er model opgemaakte decoraties bij worden gedragen, echter geen bepluimde képi of de oranje sjerp. Bij dit tenue, met de

fouragères, was de sabel verplicht. Een vrij zeldzaam uniformstuk is de jas-geklede-tenue van een muzikant met de titulaire rang van sergeant van de Koninklijke Militaire Kapel (1939). Op de beide zijden van de staande kraag bevinden zich de ponceau-rode patten, die reeds rond 1855 op de dagelijkse tenue van deze muzikanten aangebracht waren.

De Generale Staf is vertegenwoordigd door een attilla met fouragès, pijnappelsnoer en koordsjerp en een complete kolbak-ceremonieel-tenue. Een 'stemmige' jasgeklede-tenue-opperofficieren, eens gedragen door de Opperbevelhebber van Land en Zeemacht, de Generaal I. H. Reijnders, sluit deze kleurrijke tenueparade.

De decoraties, die op de verschillende jassen voorkomen, worden 'model-opgemaakt' gedragen. Een uitzondering hierop vormt de referendaris van Defensie, die als burger de onderscheidingen op zijn ambtskledij draagt 'hangend aan het lint'. In deze expositie komen alle typen hoofddeksels voor, die in de periode 1925-1940, bij de ceremoniële en geklede tenue van de Koninklijke Landmacht (m.u.v. die van het Militaire Huis van H.M. de Koningin) werden gedragen.

Een model sjako, die de aandacht verdient, is het op de kapstok liggende exemplaar, van een substern officier der Grenadiers, zoals deze nog in het 'Boekwerk Uniformen' van 1923 werd beschreven: het model met voor- en achterklep, met voorop de vergulde granaat en de dito krans van lauwer- en eikentakken.

Tijdens de plechtigheden rond het huwelijk van Prinses Juliana en Prins Bernhard in 1937 te 'Gravenhage stonden op het erefront bij de Grote Kerk, vele officieren en oud-officieren der Grenadiers en Jagers, die dit hoofddeksel uit 1912 (alleen bestemd voor deze regimenten) met witte of zwarte pluimen of aigrettes droegen. De vangsnieren met de spiegels en kwasten werden bij dit type sjako links gedragen. Het was toegestaan dit uniformstuk 'af te dragen', zoals dat heette en zoiets kon nog jaren duren!

Tenslotte: deze uniformparade is niet volledig. De donkere tenue's van de Koninklijke Militaire Academie, de Koninklijke Marechaussee, de Militaire Luchtvaart, de officieren van gezondheid en van vele andere dienstvakken konden door ruimtegebrek niet gepresenteerd worden. In een nieuw gerestaureerd Armamentarium te Delft zal ruimschoots de gelegenheid zijn een uitgebreidere expositie samen te stellen. Voorlopig zal deze nieuwe opstelling in het 'voorgebouw' de bezoeker toch een duidelijk beeld geven van de kledingtradities, die er bestonden in de Koninklijke Landmacht in die periode.

Het officiële 'Boekwerk-Uniformen 1934', dat al deze uniformen en bijbehorende uitrustingsstukken óf noemt óf uitvoerig beschrijft, is helaas nimmer geïllustreerd geworden. Die ontbrekende kleurrijke, traditievolle illustratie kan een aandachtige bezoeker nu vinden in de nieuwe opstelling '1925-1940'.